

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יט

דף ע"ד

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף עד.

ד"ה ור' יהושע

הר"ן מקשה, היאך נקטה הגמ' בסוגיין דר' יהושע סובר יש זיקה וזיקה ככנוסה, הא המ"ד דסבר הכי איתותב בגמ' יבמות (ט.), עיי"ש בר"ן שתירץ בב' דרכים.

דף עו.

ד"ה ש"מ לא חיילין

הר"ן מביא עוד שתי גירסאות בסוגיא זו, ומאריך לפרש כוונת הגמ' לפי גירסאות אלו, עיי"ש.

דף עד:

ד"ה הכא במאי עסקינן

הר"ן ביאר פלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע במתני' לפי מאי דאוקים הגמ' ציור דמתני' כגון שעמד בדין וברח, עיי"ש.

דף עו:

ד"ה אין בעלמא

הר"ן מקשה, אם רבנן דמתני' למדו דינים מגזירת הכתוב, אם כן למה אמרו לר' אליעזר מקוה יוכיח, הא גם הם מודים לר"א מצד הסברא, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה או נישואין עושה

הר"ן מקשה, מה היא ס"ד דגמ' לפרש שיטת ר"א במתני' דיבם מפר לחודיה, הא ר"א למד דינו מק"ו מארוס, והרי ארוס מפר בשותפות ולא לחודיה, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עז.

ד"ה אשקיין קאמרת

הר"ן מביא עוד גירסא בסוגיא זו.

דף עה.

ד"ה כשם שארוסה גמורה לאישה

הר"ן מסיק לדינא כשיטת ר' עקיבא, דיבם אינו מפר כלל. ומסתפק הר"ן, מה דינו של אב היבמה, האם יכול להפר בלחודיה כיון דיבם אינו מפר, עיי"ש.

דף עז:

ד"ה ור' נחמן סבר

הר"ן חוקר, באופן דלא מתחרט הנודר, אלא רוצה להתיר נדרו על ידי פתח, האם צריך הדיין לישב או לא, עיי"ש מה שהביא בשם הרשב"א.

ד"ה דאתפיס אחרינא

הר"ן מקשה, למה נקטה הגמ' שלפי הצד דחיילין ובטלין דאפשר להתפיס בנדרה, הא בשעת ההתפסה כבר נתבטל הנדר. עוד מקשה הר"ן, אפילו אם חלה ההתפסה, למה לא נתבטל ממילא כשנתבטל הנדר הראשון, כמו שמצינו כעין זה לענין נזיר, עיי"ש.

ד"ה תניא

הר"ן מביא עוד גירסא בברייתא, ומאריך לפרש החילוק בין שתי הגירסאות בפירוש הברייתא.

ד"ה אחד זה ואחד זה

הר"ן מקשה, היאך אמרי בית הלל דלשון טלי ואכלי מהני אם מבטל בלב, הא מצד הלשון לא מהני כיון דאינו לשון הפרה, ומצד ביטול בלב לא מהני כיון דהפרה בלב לא מהני, עיי"ש מה שתירץ.

דף עה:

ד"ה הא כדאיתא והא כדאיתא

הר"ן מקשה, למה אין ללמוד דאין חיילין כלל, מהא דהתרת נדרים קודם הנדר מהני דלא יחול הנדר כלל, עיי"ש מה שתירץ.

דף עד.

לא נתקיימה לגמרי מצות יבום, ועדיין מוטלת על היבם מצוה לבעלה, אע"פ שמאמר מועיל לקנותה בקנין גמור, ולכן נקראת בשם שומרת יבם, כיון שהיא ממתנת לגמור מצות יבום.

גמ', דכי אתי אחוה אסר עליה

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה ור' יהושע), היאך יכול אחד מן האחין לאוסרה על בעל המאמר, הלא לב"ש מאמר קונה קנין גמור, והיאך יתכן שוב לאדם אחר לאוסרה על בעלה.

תירוץ:

בספר עטרת שמואל (יבמות כט: עמ' קלט) תירץ, דמוכח מזה דאף דסובר ב"ש מאמר קונה קנין גמור, מ"מ עדיין לא נגמרה תורת היבום, אלא עדיין היא במצב 'שומרת יבם', ולכן יכול אחד מן האחין לאוסרה על בעל המאמר. [וע"ע בשיעורי ר' שמואל (יבמות אות קכו), ובספר בד קודש (אות סא) שתירצו כעין זה, עיי"ש.

גמ', דכי אתי אחוה אסר עליה בביאה או בגיטא

קושיא:

הקשה הרש"ש (ד"ה דכי), למה הזכיר הגמ' רק ביאה וגט, ולא הזכיר גם חליצה, הא גם חליצה אוסרתה על בעל המאמר.

תירוץ:

בספר פרשת נדרים (ד"ה דכי) תירץ, דלא הזכיר הגמ' חליצה משום שלא יתכן שתסכים לעשות חליצה עם אחד מן האחים, דאינה רוצה להיאסר על בעל המאמר, לפיכך הזכיר הגמ' רק גט וביאה, שבדברים הללו א"צ הסכמתה, דמועילים אף בעל כרחיה. [ביאה מהני ביבמה בעל כרחיה, דלא כסתם קידושין דצריך להיות מדעתה].

משנה, אמר לו אין היבמה גמורה לאישה

קושיא:

יש לעיין, למה לא אמר ר' עקיבא סברא זו מיד, ומדוע התחיל עם סברא אחרת, 'שיש לאחרים רשות בה'.

תירוץ:

בחי' חתם סופר (ד"ה אין) תירץ, שבאמת הכל סברא אחת, ור' עקיבא בסוף דבריו ביאר את כוונתו בדבריו הראשונים, דמהא דחזינן 'שיש לאחרים רשות ביבמה', הרי מבואר מזה 'שאין היבמה גמורה לאישה', שא"כ לא יתכן שיהא לאחרים רשות בה. [וע"ע בתפארת ציון (ד"ה אמר) שתירץ באופן אחר].

גמ', אי יש זיקה אין ברירה

קושיא:

הקשה המלא הרועים (ד"ה אי), מה היא קושיית הגמ', דילמא ר' אליעזר סובר כמ"ד יש ברירה.

תירוץ:

תירץ המלא הרועים (שם), שמבואר בר"ן (ד"ה ר' יהושע), שאין כוונת הגמ' לענין ברירה שמצינו בכל הש"ס, אלא כוונת הגמ' היא לדין מיוחד שמצינו בהפרת נדרים, דילפינן מדכתיב 'אישה יקימונו ואישה יפירונו' דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה מי הוא אישה. [ועיי"ש עוד במלא הרועים, ובחי' ר' זלמן סנדר (לר"ן ד"ה ור' יהושע) שתירצו בדרכים אחרים].

גמ', כגון שעשה בה מאמר ור"א ס"ל כב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור

קושיא:

הקשה הגרב"ד פוברסקי בספר בד קודש (אות סא), אם כן למה נקראת בשם 'שומרת יבם', הא כבר קנויה לגמרי ליבם, ונתקיימה מצות יבום.

תירוץ:

בספר בד קודש (שם) תירץ, דצ"ל דאף לפי בית שמאי

דף עד:

**גמ', הא תנן נערה המאורה אביה ובעלה
מפירין נדריה**

קושיא:

בספר פרשת נדרים (ד"ה התנן) הביא שיש מקשים, מה היא ראיית הגמ', דילמא איירי באופן שאין לה אב, שכבר מת, ולכן יכול הארוס להפר בעצמו.

תירוץ:

תירץ הפרשת נדרים (שם), שמי שמקשה כן 'טעה טעות גדול, ובמחילה מכבוד תורתו שנעלם ממנו כל הענין מריש הפרק עד כאן, דמפורש דארוס לעולם אינו יכול להפר לחודיה'.

**ר"ן (ד"ה או נשואין), דאם בא עליה בלא
חופה קני לה**

קושיא:

תמהו האחרונים, אם איירי ביבם שבא על יבמתו, אם כן הרי כבר נתקיימה מצות יבום לגמרי, והיאך אפשר להיות דאיכא מ"ד דאין היבם יכול להפר נדרי היבמה.

תירוץ:

יעויין בחידושי ר' נחום ביבמות (כט: אות תצה) ובמנחת שלמה בסוגיין (ד"ה ונראה) שהאריכו ליישב קושיא זו, והדברים ארוכים ועמוקים, עיי"ש בדבריהם ותמצא נחת.

גמ', שקנה לעצמו על ידי שמים

קושיא:

כמובן כוונת הגמ' צ"ב, הלא היבם עשה מאמר שהוא מעשה גמורה של קידושין, ולמה נחשב 'על ידי שמים' יותר מסתם קידושין.

תירוץ:

בספר עטרת שמואל (עמ' קלד) ביאר, דאף לפי ב"ש דסובר מאמר קונה קנין גמור, מ"מ לא דמי לסתם קידושין, דלענין יבמה לא מהני מעשה קידושין אלא מכח זיקת יבמין, וקנין היבם חל מחמת תורת היבום, ולכן נחשב 'על ידי שמים'. [ועי' בדברינו בעומק הדף].

**גמ', תפשוט דבעי רבה מאמר לב"ש
אירוסין עושה או נשואין עושה**

קושיא:

הקשו התוס' (ד"ה תפשוט), מה היא ראיית הגמ', הא כבר אוקמה הגמ' הציור במתני' כגון שעמד בדין וברח, ויכול היבם להפר משום דר' פנחס, דהיבמה נודרת על דעתו, וא"כ אין הכרח דמאמר נשואין עושה.

תירוץ:

תירצו התוס' (שם), דאין הכי נמי, לפי האוקימתא בגמ' דאיירי בעמד בדין וברח באמת ליכא ראייה, אך ראיית הגמ' היא מצד הראשון בגמ' לעיל (עד.), דמתני' מיירי בעשה מאמר, ולא מיירי בעמד בדין, על צד זה קאמרה הגמ' בסוגיין דמוכח מזה דמאמר נשואין עושה.

דרף עד

בענין שמות ילדים וזקנים

מקומות שאין קורין אחר שמות החיים אלא אחר שכבר מתו". ויש אומרים שיש בזה חסרון כבוד אם קורא בנו במקום אביו, ויש אומרים דהוי חשש שיצקר שם הזקן.

אכן כיון שאין זה מעיקר הדין ממש, עי' בחלקת יעקב (יו"ד ח"ב סי' קלו) שנשאל אודות בעל שנשא אשה ושמה של אם הבעל היתה אותו השם של אם האשה שנפטרה, וכשילדו בת האשה רצתה לקרוא שמה על שם אמה, אכן חמותה מיחה כיון שזו היא שמה, והחלקת יעקב נתן עצה וז"ל "וכיון דידעינן המנהג היום רובא דרובא בעוה"ר דבשם הלידה הנקרא על שם האבות משתמשים רק לדבר שבקדושה כו', והקריאה הרגילה ותמידה היא שם חול (secular name) כו', באופן כזה פשיטא דאין להקפיד לקרות בתו בשם אמו אם שם החול שהוא שם הקריאה התדירה יהיה משונה משם חמותה, וליתר תוקף ועוז כשיוסיף לבתו עוד שם לשם שהוא על אמו בודאי אין שום חשש כלל".

אכן אפילו להאשכנזים, לפעמים נותנין שם אפילו על שם החי, אם הוי על שם צדיק באותו הדור, וז"ל האג"מ (או"ח ח"ד סי' סו) "ובאם ליכא שום טעם לשום שם, יש ודאי לבחור בשם אחד מהנביאים והצדיקים שבקראי, או למי שהכרנוהו בדור זה לצדיק וגאון ואף כשהוא חי".

ומובא דבר פלא על הגרי"ש אלישיב (השקדן גליון 182), שהיה לו שכנה מסכנה וגלמודה שגרה בדירה שמתחת לבית הרב אלישיב. היא עלתה אליהם פעמים רבות, ובני הבית שמחו אותה, עד שנוצר ביניהם קשר חם וקרוב. השכנה הייתה עצובה על שלא תשאיר אחריה זכר, וביקשה מהרבנית אלישיב שיקראו לבת שתיוולד על שמה לאחר פטירתה. כשהייתה למשפחת אלישיב בת, עוד בחיי השכנה, קרא הרב אלישיב לבתו על שמה, כדי שתזכה השכנה לשמוח וליהנות כבר בחייה.

המשנה מביא ג' שיטות בענין הפרת נדרים של היבם, וז"ל המשנה, "שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין, ר"א אומר יפר, ר' יהושע אומר לאחד אבל לא לשנים, ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים". ולהלכה קיי"ל כר"ע שא"א ליבם להפר. וז"ל השו"ע (יו"ד סי' רלד סעי' ז) "שומרת יבם, אין היבם מפר אפילו אין שם אלא יבם אחד, ואפילו עשה מאמר". ונעיין קצת בסוגיא מצויה עד מאד שנובע מהלכות יבום, והוא ענין שמות זקנים ונכדים.

כתיב בפרשת יבום "שלא ימחה שם המת מישראל". והיה מקום להבין שכוונת הפסוק היא לקרוא לבן הנולד על שם האח המת, אך הגמ' ביבמות דוחה הבנה זו, דדרשה הגמ' מגזירה שוה דאין פירוש "שם" קריאת שם, אלא ירושה, ולכן צ"ל דמשמעות הפסוק היא שהמייבם יורש את אחיו, ולא שהבן נקרא על שמו. ואף שבדרך כלל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, מ"מ כאן הגזירה שוה מבטלת את הפושט פשוט.

וכן נפסק בשו"ע (אהע"ז סי' קסו סעי' ה), וז"ל "נולד לו בן ממנה אין צריך לקרותו שם אחיו המת". ומשמעות דבריו ש"אין צריך" אכן לכאורה מותר. ועי' ביפה ללב (להגר"ר רחמים נסים יצחק פלאג'י, על השו"ע שם) שכתב על פי הזוהר, שיש לקיים את הפסוק כפשוטו, ולקרא לבן הראשון על שם הבעל הראשון שנפטר, וכתב שכך הוא המנהג. גם בספר זכר דוד (מאמר א פרק פד) כתב שמותר לקרוא לילד על שם הנפטר, אך עדיף להוסיף שם נוסף, וכך העיד שעשה למעשה אצל נכדו. אכן עי' בבית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קסג אות ג) שותב שאין לקרוא לילד על שם הבעל הראשון שמת בלא בנים, משום שיש בכך חשש ל"מזל רע", כיון דרע מזליה דבעל הראשון שמת בלא בנים, ולכן אין זו מצוה ואף אין הדבר ראוי.

כל זה לענין יבום אכן לענין לקרוא ילדים על שם אנשים, בדרך כלל, אשכנזים אינם קוראים לילדים על שם אנשים חיים, וכן מובא בספר חסידים (סי' תס) וז"ל "ויש

דף עד

תוכן הענינים

- א. הקדמה בענין יבום, זיקה, ומאמר
- ב. קושיית העולם בענין 'יש זיקה'
- ג. ב' דרכים בביאור תירוץ הגמרא 'כגון שעמד בדין'
- ד. ביאור דברי הר"ן שמאמר קונה מכח זיקה

א) הקדמה בענין יבום, זיקה, ומאמר

במסכת יבמות (ז: ועוד) אם 'יש זיקה' או 'אין זיקה'. והיינו, דנחלקו אם יש קצת אישות בין היבם ליבמתו בזמן שהיא במצב 'שומרת יבם', כלומר אחר מיתת הבעל הראשון וקודם היבום, ונפק"מ בזה, דלמ"ד יש זיקה היבם נאסר בקרובותיה של היבמה, כגון אמה ואחותה, דנחשבים כמו קרובות אשתו, ולמ"ד אין זיקה היבם מותר בקרובותיה.

ד. מאמר

עיקר הדרך לקנות יבמה היא דוקא ע"י ביאה, ולא כסתם קידושין דאשה נקנית גם בכסף או שטר. ואם היבם עושה 'מאמר', דהיינו שנותן היבם ליבמתו כסף או שטר על דעת לקנותה, נחלקו ב"ש וב"ה, ב"ה סברי מן התורה מאמר אינו קונה כלל, [ע"י ברש"י (יבמות נב:)] שביאר הטעם], אך מדרבנן מאמר קונה לענין לפסול שאר האחים מיבום, אבל ב"ש סברי מאמר קונה מן התורה, [ע"י בגמ' יבמות (כט.) דפליגי אמוראי בשיטת ב"ש לענין איזה דברים מאמר קונה].

א. סוגיית הגמ'

מובא במשנה מחלוקת תנאים בדין שומרת יבם לענין הפרת נדרים, אם היבם יכול להפר נדריה או לא. והגמ' האריכה לדון בצד דיכול להפר, אם זהו משום 'יש זיקה' או דאיירי באופן דנעשה 'מאמר'. וכדאי להקדים בסוגיא זו הקדמה קצרה בעיקר דיני יבום, זיקה, ומאמר.

ב. מצות יבום

מצות יבום היא, אדם שמת ואין לו בנים, מוטל על אחיו לעשות יבום, דהיינו לישא אשת אחיו המת, או לעשות חליצה. ויש להדגיש, שעיקר דין יבום הוא חידוש גדול, שהרי אשת אח היא אחת מן העריות האסורות מן התורה באיסור כרת, ואעפ"כ חידשה התורה שבמקום מצות יבום מותר לישא אשת אח.

ג. זיקה

מצינו מחלוקת גדולה בין התנאים והאמוראים בהרבה מקומות

ב) קושיית העולם בענין 'יש זיקה'

(הל' יבום וחליצה פ"א הכ"ג), שיעורי ר' דוד (אות קצט), קהילות יעקב (יבמות סי' טז), על פי יסוד גדול בענין 'יש זיקה', כמו שיתבאר.

ד. ב' דינים בכל קידושין

ביארו הראשי ישיבות, שבכל קידושין מצינו ב' דינים נפרדים, א', שהשה קנויה לבעלה, ב', שהקידושין פועל שיש ביניהם 'אישות', דהיינו יחס חדש של קרבה ושייכות. וקצת מדיני איש ואשתו, כגון הפרת נדרים, נובעים מדין 'קנין', וקצת מדיני איש ואשתו, כגון איסור עריות, נובעים מדין 'אישות'.

ה. על פי זה מיושב

על פי זה תירצו הראשי ישיבות, שמה שכתבו הראשונים במסכת יבמות שאף למ"ד יש זיקה היינו רק מדרבנן ולא מן התורה, היינו לגבי דין 'אישות', כגון לענין איסור עריות, אבל לגבי דין קנין, כגון לענין הפרת נדרים, מודים הראשונים שענין 'יש זיקה' מועיל מן התורה, ולא רק מדרבנן, ולכן נקטה הגמ' בסוגיא דלמ"ד יש זיקה יכול היבם להפר נדרי יבמתו מן התורה.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מקשה, 'בשלמא ר' עקיבא סבר אין זיקה ור' יהושע סבר יש זיקה אלא ר' אליעזר מאי טעמיה'. ומבואר בגמ', שהדבר מובן מסברא שמכח הענין של 'יש זיקה' יכול היבם להפר נדרי יבמתו. [וע"י בדברינו לעיל (עומק א) שביארנו ענין 'יש זיקה'].

ב. קושיית העולם

רבים מתמיהים על סוגיא זו מדברי הראשונים במסכת יבמות, שלדעת רוב הראשונים [ע"י רמב"ן (יבמות כז:), רשב"א (שם), מהרש"א (ח)], אף למ"ד יש זיקה, ונאסר היבם בקרובותיה של יבמתו [ע"י בדברינו לעיל (עומק א)], זהו רק מדרבנן, אבל מן התורה לא אמרי' יש זיקה כדי לאסור קרובותיה על היבם. ומקשים רבים, א"כ היאך מועיל 'יש זיקה' לענין הפרת נדרים, שהיא מן התורה.

ג. יסודם של הראשי ישיבות

תירצו הרבה מראשי הישיבות [ח' ר' שמואל (יבמות סי' יא), אבי עזרי

ג) ב' דרכים בביאור תירוץ הגמרא 'כגון שעמד בדין'

וכן פירשו התוס' במסכת יבמות (שם), וכן כתב המפרש בסוגיין (ד"ה אלא). וכמובן שיטה זו צ"ב, למה צריך מאמר, דמכיון שנתחייב היבם במזונותיה הרי ממילא היא נודרת על דעתו, וכסברת הרא"ש.

ד. יסודו של הר"ן

הק"ן אורה (ד"ה ולהך) ביאר, על פי מש"כ הר"ן לעיל (עג: ד"ה ואיכא), שמי שנודר על דעת חבירו, אין חבירו יכול להפר נדרו, וכוונת ר' פנחס היא רק ליתן טעם לקרא, למה נתנה התורה זכות לבעל להפר נדרי אשתו, משום שהיא נודרת על דעתו, אבל במקום שלא חידשה התורה דין הפרת נדרים, א"א להפר אע"פ שנדר על דעת אדם אחר.

ה. על פי זה מיושב

עפ"ז ביאר הק"ן אורה דעת התוס', שבציור דליכא מאמר אין היבם יכול להפר, אע"פ שעמד בדין, משום שאינו דומה לבעל, אלא דומה לאדם אחר, ולכן אינו יכול להפר אע"פ שנודרת על דעתו. אמנם דעת הרא"ש היא, שהיבם נחשב כמו בעל מכח 'זיקה', וממילא יכול להפר אם היבמה נודרת על דעתו. [וע"ע בשלמי נדרים (ד"ה הרא"ש) שביאר דעת התוס' באופן אחר].

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מאריכה לבאר שיטת הסוברים דיבם יכול להפר נדרי יבמתו, אפילו במקום דאיכא ב' יבמין, ומבאר הגמ', דאיירי בציור שעמד אחד מן היבמין בדין, ונתחייב במזונותיה של היבמה, וכדר' פנחס דאמר 'כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת'. ומצינו בראשונים ב' דרכים לבאר התירוץ, כמו שיתבאר.

ב. מהלך א', הרא"ש

הרא"ש (ד"ה הכא) פירש, דלפי תירוץ זה א"צ לומר דאיירי באופן שעשה מאמר, ולא כתיריך הראשון בגמ' דאיירי בעושה מאמר, משום שלפי תירוץ זה הטעם דיכול היבם להפר אינו משום דנחשב כמו בעלה, אלא משום שהיבמה נודרת על דעתו כיון שהוא חייב במזונותיה. וכן פירש רש"י במסכת יבמות (כט: ד"ה אלא).

ג. מהלך ב', התוס'

אולם התוס' (ד"ה הכא) פירשו באופן אחר, דגם לפי תירוץ זה איירי דוקא באופן שעשה מאמר, אבל בלאו הכי אין היבם יכול להפר נדריה.

ד) ביאור דברי הר"ן שמאמר קונה מכח זיקה

א', ביאה, ב', מעשה קידושין [כסף או שטר], אבל שני הדרכים מועילים מדין יבום, ולא מדין סתם קידושין כמו בכל אשה.

ד. תירוץ האחרונים

על פי זה ביארו כמה אחרונים [בית אהרן (סי' כא), שיעורי ר' אליהו ברוך (יבמות אות קכח), עטרת שמואל (יבמות כט.)] כוונת הר"ן בסוגיין, על פי הצד השני הנ"ל, דמאמר מועיל רק מדין יבום, דהוא אחד מדרכי היבום, ולא מדין סתם קידושין, דלפי"ז מובן דאינו מועיל אלא מכח זיקה, כמו ביאה ביבמה, דמועיל רק מכח זיקה.

ה. דברי רש"י

העטרת שמואל (שם) הוסיף ביאור עפ"י דברי רש"י ביבמות (נב), דהטעם דסובר ב"ה דמעשה קידושין אינו מועיל ביבמה הוא משום דלא התירה התורה איסור אשת אח אלא ליבם שקונה יבמתו מדין יבום, ולא מדין סתם קידושין. עפ"ז ביאר העטרת שמואל, דגם ב"ש סובר דא"א לקנות יבמה מדין סתם קידושין, אלא דסובר ב"ש דמעשה קידושין מועיל מדין יבום, שהוא אחד מדרכי היבום, ולכן הוא מועיל ביבם מן התורה.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מקשה, אם מתני' מיירי ביבם שעשה מאמר, א"כ למה אמר ר' אליעזר במתני' דיבמה 'הקנו לו מן השמים', הלא היבם הוא שקנה את יבמתו על ידי מאמר, ומתצת הגמ', 'שקנה לעצמו על ידי שמים'.

ב. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה שקנה) ביאר כוונת הגמ', שמתחילה היבמה היתה אגודה ליבם על ידי זיקה, ושוב נגמר קנינו על ידי מאמר, וכוונת הגמ', 'שקנה לעצמו על ידי שמים', היינו שקנין מאמר מועיל צירוף זיקה מן השמים ומאמר מן היבם. ואמנם כוונת הר"ן צ"ב, דלפי ב"ש יבם קונה יבמה ע"י מעשה קידושין כמו בכל אשה, ולמה צריך זיקה.

ג. חקירת האחרונים

כמה אחרונים תירצו, עפ"י מה שחקרו הרבה אחרונים בדין מאמר לב"ש, האם שיטת ב"ש היא דמעשה קידושין מועיל ביבמה כמו שמועילה בכל אשה, או דס"ל לב"ש דיש ליבם ב' דרכים לקנות יבמתו,

דף עז

בענין היאך מהני 'זיקה' שהיבם יוכל להפר נדרי יבמתו

תמצית הסוגיא:

במתני' איכא ג' שיטות בדין הפרת נדרים אצל היבם, דהיינו אח שמת ואשתו נפלה ליבום לפני אחיו, האם הוי כשאר בעל ואשה דהיבם יוכל להפר נדרי היבמה או לא, דר"ע ס"ל דאינו מיפר, ור' יהושע ס"ל דמיפר אבל רק בחד יבם, ור"א חידש דגם בשני יבמין יפר, והגמ' תמה על ר"א הרי פשיטא דרק בעל אחד מיפר וא"כ כשיש שני יבמין אין יודעין איזה מהן יפר ואין ברירה, ותירצו דמיירי שעשה אחד מאמר והוא מיפר.

ובגמ' אמרינן בשלמא ר"ע 'סבר אין זיקה', ולכן אינו מיפר, ור' יהושע סבר 'יש זיקה' אבל ר"א מ"ט וכו' ומבואר דפלוגתא ר' יהושע ור"ע הוא בדין זיקה. ותמהו התוס' [כתב יד], והקר"א הרי גם השיטות דסברי דיש זיקה הרי זה מפורש (יבמות דף כז:): דאינו אלא מדרבנן וא"כ איך יועיל להפר נדריה מה"ת.

דהיינו עיין ביבמות דף יז: ודף כז: דנחלקו אי היבם אסור בקרובות יבמתו, דאי 'יש זיקה' אז זיקת האגידות של היבמה להיבם הוי כאישות ונאסרת קרובות היבמה להיבם, ואי אין זיקה אינה נאסרת. אמנם מפורש בגמ' יבמות דף כז: [כפי הבנת רוב ראשונים], דאיסור אחות זקוקתו הוא מדרבנן, וא"כ איך יתכן דלר' יהושע שיהא מיפר מה"ת משום זיקה.

וביותר קשה על רש"י ביבמות (דף יז:): שכתב דהך מ"ד שהזכירו בגמ' דס"ל ד'אין זיקה אפילו בחד יבם' היינו ר"ע דנדרים דאין היבם מיפר, ותמוה הא דלמא ר"ע מסכים דיש זיקה מדרבנן לאסור הקרובות ורק דס"ל דלא מהני להפר נדרים מדאורייתא.

והאחרונים יסדו, דמוכח מכאן דהא דיש זיקה מדרבנן, על כרחך שורש הדברים הוא על סמך איזה קנין מדאורייתא, דרק מחמת הקנין מדאורייתא שיש להיבם ביבמתו על כן תקנו אישות מדרבנן לאסור קרובות. ונחלקו בביאור הדברים.

דר' שמואל ור' שך פירשו דבכל אישות יש ב' דברים: א' הקנין, דהאשה נקנית לבעלה, ב' האישות והשאירות שחל ביניהם, ולכן פירשו דבעצם פליגי בדין דאורייתא האם יש קנין להיבם מה"ת, והך מ"ד דיש זיקה כיון דס"ל דיש להיבם קנין מה"ת לכן תקנו מדרבנן הוספת אישות, משא"כ למ"ד אין זיקה אין לו קנין מה"ת כלל. ועפ"ז חידשו די"ל דהפרת נדרים תלוי 'בקנין' ולא ב'אישות'.

אמנם ר' נחום פי' די"ל דלכו"ע יש בה קנין להיבם מה"ת, ורק נחלקו אי יש בה אישות דלמ"ד דיש זיקה היינו דיש בה אישות קלישא דאינו מספיק לאסור קרובות, אבל מספיק להפרת נדרים, משא"כ לאידך מ"ד.

תמצית מראה מקומות:

ו. **חידושי רבי ר' שמואל** יבמות סי' י"ד אות ג'.

נתקשה ברש"י דהא גם למ"ד דיש זיקה אינו אלא מדרבנן ולא מה"ת, ואיך יועיל להפרת נדרים.

ותי' דבר יסודי, דעכצ"ל דיסוד המחלוקת אי יש זיקה או אין זיקה הוי פלוגתא בדאורייתא דנחלקו אי זיקה חשיב קנין, ומיהו אף למ"ד דיש לה קנין מה"ת ה"מ הקנין שבו אבל אישות אין לו בה ובזה הוי מדרבנן. ובזה מיושב הפרת נדרים די"ל דהפרה תלויה בהקנין ולא בהאישות [וי"ל"ע במאי תלי הך נידון אי להפרת נדרים צריך קנין או אישות, וזה נוגע במיוחד למס' נדרים שאנו לומדים, ועלינו לפרש הבנת הדברים במאי תלוי הפרה ויש לפלפל].

ז. **שיטה מקובצת**, נדרים דף עד.

השטמ"ק הקשה לגבי מאמר דחזינן דבעלמא אינו כמו קידושין דעלמא, ואיך יועיל להפרה, ותי' 'אבל לענין הפרת נדרים למ"ד יש זיקה אלים קנין יבום מקנין ארוסה' ומשמע דלענין קנינים דמועיל להפרה שפיר יש אלימות להיבם.

ור' שמואל דייק מהשיטה כדבריו, דלנדרים סגי בקנין ולזה מהני זיקה.

ח. **אבי עזרי** הל' יב"ח פ"א הי"ג.

תי' כע"ז, והקדים דבקידושין יש שני גדרים 'א' דין מתקדשת שנתפס בה הקידושין ונחשבת למתקדש אליו, ב' ועוד דין אישות ושירות לענין איסור קרובות, והסביר זאת עפ"י דברי הגר"ח לגבי קידושי עובר, דחל על העובר שם

א. **גמ' דף עד**. בשלמא ר"ע סבר אין זיקה ור' יהושע סבר יש זיקה.

ומבואר דע"י זיקה מהני הפרת נדרים של היבם, ותמוה דהא אשה הנודרת נאסרת מה"ת ע"י הנדר, ואם זיקת היבם אינו מה"ת איך יתיר נדרה, וא"כ כיון דמבואר במסכת יבמות דזיקה הוא מדרבנן, איך הבינו בר' יהושע שיועיל ע"ז להפרת נדרים.

ב. **תוס' ד"ה אלא**.

הקשו אפילו אי יש זיקה אמאי מיפר הרי זיקה מדרבנן.

ג. **קרבן אורה**.

וכן תמה הקר"א בלי ליישבו דהא פשיטא דזיקה הוא מדרבנן וא"כ איך יועיל להפרת נדרים.

ד. **יבמות דף כז**:

מפורש בגמ' דזיקה מדרבנן היא.

ה. **רש"י יבמות דף יז**: ד"ה ולימא.

כתב דכוונת הגמ' ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפילו בחד, היינו ר"ע דמשנתנו דאינו מיפר אפילו ביבם אחד.

י. שיעורי ר' נחום יבמות סי' אות ג'.

ביאר בנוסח אחר דלכו"ע יש בה קנין ורק נחלקו עד כמה יש בה אישות מה"ת [דלא כר' שמואל ור' שך דליכא שום אישות בזיקה מה"ת], ודייק כן ברש"י שהביא אישה יפרנו ע"ש בכל דבריו.

יא. אור התורה נדרים דף עד. [לבעל מנחת אריאל עמ"ס שבת].

הביא הקושי בהסוגיא, ודברי הראשי ישיבות דלעיל, ופירש כן בתוך הסוגיא כאן ע"ש.

מתקדשת, אבל עדיין אינה אשה ודיני אישות אינו חל בה.

ועפ"ז ביאר דלמו"ד יש זיקה היינו דינא בה דין מתקדשת אליו, אבל דיני אישות ושאיירות ליכא, ושפיר מהני להפרת נדרים מה"ת ולא לאיסור קרובות אלא מדרבנן.

ט. חידושי רבינו חיים הלוי הל' אישות פ"ז הט"ז.

הגר"ח כתב ליישב דעת הרמב"ם דאם היתה אשת חברו מעוברת והוכר העובר אז הרי זו מקודשת, ואעפ"כ חזינן דלא משכחת לה עריות להעובר [דלא משכחת חמותו ממאנת]. ותי' הגר"ח כהך יסוד ע"ש דבריו היסודיים.

ועיין מה שכתבו בזה (בדברי) הלח"מ והמל"מ ז"ל בפ"א מהל' נדריים (ה"ח) לענין חייבי לאוין ושניות, ובדברי התוספתא (יבמות פ"ב ה"ג) שהביא המל"מ שם:

ובעיקר מימרא דרב פנחס כל הנודרת כו' כתבו ז"ל (הרא"ש ד"ה דאמרינן, רש"י ביבמות כ"ט ע"ב ד"ה ופסקו) דהרי היא כאילו פירשה אם לא ירצה לא יהיה נדר. ולפ"ז היה מן הדין שיבטל הנדר מעיקרו כיון שתלתה בדעתו ורצונו, (ואנן) [והא אנן] קיי"ל דבעל מיגז גיזו (נייר כ"ב ע"א). וצ"ל דלא תלתה בדעתו אלא מעת שיפר לה, אבל קודם הפרה הנדר חל. תדע דהא הוא עצמו יכול לקיים לה על שעה ולהפר לה אח"כ (לעיל ע' ע"א, ע"י"ש). ולפ"ז להנך דס"ל דהוא הדין היכא דנדר (עם) [על דעת] חבירו דיכול לבטל (הובאו בר"ן ד"ה ואיכא), היינו מכאן ואילך. ועיין בזה בטור וב"י וש"ע סימן (רכ"ח וסימן) רל"א (סעיף א'), ובדברי הגר"א ז"ל (ס"ק ב') מה שכתב בזה, ועיין תוס' נדה דף מ"ו (עמ' ב' ד"ה כדרב), ודוק היטב:

דף עד. ור' יהושע סבר יש זיקה. ופי' הר"ן ז"ל (ד"ה ורבי יהושע) דזיקה ככנוסה, וכבר הקשה הר"ן ז"ל דהא איתותב מאן דאמר הכי, ותירץ דהויה כארוסה (ולהפר) [ומפר] בשותפות. אבל גם זה קשה, וכמו שהארכתי בזה ביבמות (י"ז ע"ב ד"ה שומרת ובכ"מ) דמתלמודין משמע דעיקר מילתא דזיקה אינה אלא מדרבנן, אבל מן התורה אין לו בה שום קנין וכי היכי דלא אכלה בתרומה מן התורה (כתובות נ"ח ע"א, וכדעת רש"י שהובא שם בתוד"ה ואפילו). ובאמת טעמו של ר' יהושע קשה לכולהו אוקימתות, לר' אמי דמוקי לה בעשה בה מאמר נהי דר' אליעזר סבר לה כבית שמאי דמתלמידי ב"ש הוא, אבל ר' יהושע לא מסתבר לומר דס"ל כב"ש, ואכתי מאי טעמא ביבם אחד דמיפר. וכן להך אוקימתא שעמד בדין וברח והתחייב לה מזונות זה ג"כ ליתא אלא אליבא דר' אליעזר דבוגרת (ע"ג ע"ב), אבל לר' יהושע מאי טעמא, ועל כרחך איצטריכנא לטעמא דיש זיקה וכמ"ש הר"ן ז"ל, והדרא קושיא לדוכתה הא זיקה אינה אלא מדרבנן. ולאוקימתא דמאמר כתב הר"ן ז"ל (בעמ' ב' ד"ה אבל) דר' יהושע נמי מיירי בעשה בה מאמר, והא דאמרינן אליבא דר"י אבל בשני יבמין מי איכא מידי דאי בעי אחוהי פסיל לה, היינו אפי' לב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואינה צריכה חליצה, אפי' הכי מצי אחוהי פסיל לה בגיטא.

דרכה דאי לאו דמשנה ראשונה ס"ל כר' אליעזר בדאורייתא לא הוי מוקמי לה ברשותיה אפילו בדרבנן, אינו מוכן, דעל כרחך הא דר' אליעזר מוקי לה ברשותיה מדאורייתא הוא מדרב פנחס דכל הנודרת כו', וא"כ מנ"ל למשנה ראשונה לאקולי בתרומה דלא שייך האי טעמא, וכדקאמר אביי. וצ"ל דס"ד דרכה דמשום מזונות לחוד הוא דקיימא ברשות הבעל, ואפשר דלס"ד דרכה אליבא דר"א אחר חיובו במזונות לכל מילי הרי היא ככנוסה ומידי דהוי אמסירה לשלוחי הבעל (כתובות מ"ח ע"ב):

ובירושלמי (ה"ד) אמרינן דר"א ס"ל דבמזונות הדבר תלוי ואם קידש אשה ע"מ לזון הארוס מיפר ואם נשא אשה ע"מ שלא לזון האב מיפר כיון שהוא זנה. וכבר כתבתי לעיל (ע' ע"ב ד"ה אילימא) דש"ס דילן לא ס"ל הכי כדמוכח לעיל (ע' ע"א) בהא דתנן שהבעל מיפר בכגר. ובאמת דברי הירושלמי צ"ע דאטו נשא ע"מ שלא לזון גרע מארוסה דהאב נותן לה מזונות ואפי' הכי אין האב לבדו מיפר וכל שכן אחר הנשואין. וצ"ל דדוקא היכא דנשא ע"מ שיוזן האב דנתחייב האב במזונותיה הוא דיכול להפר, אבל בארוסה דעלמא דאין האב מחויב במזונותיה אע"פ שנותן לה מזונות אין יכול להפר. והדבר פשוט דגם לשיטת הירושלמי אליבא דר"א אין הדבר תלוי במזונות אלא באב ובעל אבל לא באחר שהתחייב לה מזונות וכ"כ הקרבן העדה (בשירי קרבן לדה ל"ג ע"א ד"ה קידש). והיינו טעמא דר' אליעזר בקטנה דס"ל ביבמות פרק בית שמאי (ק"ח ע"א) דאין יכול להפר נדריה אע"פ שנתחייב במזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום וכאחר הוא לה, ולרבנן עדיפא להו קטנה שנשאת מבוגרת:

ושמענין עוד משיטת הירושלמי דלר"א אם אין הבעל נותן לה מזונות אין יכול להפר, והאב מיפר. וא"כ הני נשי דלית להו מזונות (יבמות פ"ז ע"ב, כתובות ק' ע"ב), מן הדין אינו יכול להפר, אבל בתלמודין משמע דחכמים תיקנו שלא יפר דתתגנה ותתגנה וכדאיתא ביבמות פרק האשה רבה (צ' ע"ב), והיינו משום דס"ל דגם לר"א אין הדבר תלוי במזונות לחוד, דודאי גם אם אינו מחויב במזונותיה מיפר לה, דהא חיוב המזונות לאו דאורייתא והתורה אמרה דהבעל מיפר, אלא דהיכא דמחויב במזונותיה ס"ל גם כן דנודרת על דעתו אע"ג שלא נכנסה לרשותו לגמרי.

ב

ג. ולפי מה דמשמע מפשטות ל' הרמז"ס דכשחרה וכותרה יש עלי דין יבום מדארי, (ודלא כהבית מאיר), הנה ל"ע באמת טעמא דמילתא, דהרי הרמז"ס איירי גם באופן שלא הי' שם אה אחר אלא הוא ובכה"ג ודאי דל"ע כמו שהקשו הראשונים בדמ"א דאיך יתכן שאחר שהותרה לשוק תחזור ותפול לפניו ליבום, והרי יש כאן דרכי דרכי נועם לאוסרה אחר שהותרה לעלמא, וגם בלא דרכי דרכי נועם ל"ע לומר דאחר שהותרה תחזור ותאסר. וכדי ליישב זה בע"כ ל"ל בדעת הרמז"ס דס"ל דכשנעשית ערוה לאחר נפילה לא פקע זיקתה מדארי, והיא זקוקה לו גם בזמן שהיא ערוה, למ"ד יש זיקה, ולא הותרה כלל לשוק גם בזמן שהיא ערוה.

ולכאורה לא יתכן לומר כן, דהרי למ"ד אין זיקה ודאי דגם בערוה דלאחר נפילה היא ניתרת לשוק, וכמו שהוכיחו הראשונים מהא דתנן לקי דק"ע ע"א דר"ג אומר דבקיודש אחות יבמתו תלזו הלזו משום אחות אשתו, והיינו דניתרת לשוק, חה משום דר"ג ס"ל דאין זיקה וכמבואר בדו"ט, וא"כ אי נימא דלמ"ד יש זיקה אינה ניתרת לשוק מדארי כנעשית ערוה לאחר נפילה, הרי בהכרח דהמתלוקת אי יש זיקה או לא הוא בדארי, חה ל"ע דהרי המתלוקת דזיקה הוצאה בגמי לענין איסור קרובות, ובזה הרי כו"ע ס"ל דאין איסור קרובות בזיקה מדארי וכל פלוגתייהו הוי רק דדרבנן, וא"כ איך שייך לומר דמתלוקתה אי יש זיקה נוגע לדארי אי מותרת לשוק.

אכן באמת ברש"י מוכרח דיסוד המתלוקת אי יש זיקה הוי בדארי, דרש"י כי בדו"ט ע"ז ד"ה ולימא, דהפלוגתא דיש זיקה הוי גם לענין אי מיפר נדרי, חה הא הוי דין דארי, ועכ"ל בזה דיסוד המתלוקת אי יש זיקה או אין זיקה הוי פלוגתא בדארי דנחלקו אי זיקה חשיב קנין או לא, חה הוי פלוגתא בדארי, ומיכו אף למ"ד יש זיקה יש לו בזה רק קנין אבל אישות אין לו בזה. [חיה לשון הגמי דביאה גומרת בזה והיינו דהזיקה הוי קנין ובצעי עוד גמר חה האישות, ויעווי בתוס' בקידושין ד"ד ע"ז ד"ה מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת שכי ח"ל, והי"ר אלעזר משזנ"א פ"י שכן זקוקה ועומדת שביאה זו אינה עושה אלא גומרת קדושי ראשון ומשום דאשכחן ביאה גומרת לא נאמר שתקנה תחילת קנין], ומש"כ לענין הפרת נדרים שהדין תלוי בקנין דכשהיא קנוי' לו יכול להפר נדרי' פלוגתייהו הוי בדין דארי, דלמ"ד יש זיקה היא קנוי' לו ויכול להפר נדרי', ולמ"ד אין זיקה אינה קנוי' לו ואינו יכול להפר נדרי', אבל איסור קרובות תלוי בשם אישות, ולכן בזה מודו כו"ע דמדארי אין בזה איסור קרובות, ופלוגתייהו הוי רק אי גזרו בזה רבנן או לא, ומה דתלו זה בפלוגתא דיש זיקה מדארי, ל"ל בהכרח דס"ל

מסבירא דאי יש זיקה והיא קנוי' לו מדארי, מסבירא דמדרבנן יחשיבו קנין זה כאישות לענין איסור קרובות ודין לר"ע ועוד, אבל אי אין זיקה לא מסבירא שיתנו לזה דין אישות מדרבנן כיון דמדארי אין לו בזה אפי' קנין, ונמלא דיסוד פלוגתייהו הוי בדארי ומח איהא נפק"מ לענין דרבנן, ואף שזכ דחוק מ"מ כן מוכרח בדעת רש"י.

ויסוד הדברים נראה דמבואר בשיעמ"ק בנדרים דע"ד ע"א ד"ה בשלמא בזה דמבואר שם דלמ"ד יש זיקה יכול להפר נדרי' אפי' לבדו כי בזה ח"ל ואע"ג דאמרי' דאפי' לב"ש דאמרי' מאמר קונה קנין גמור גריע קנין יבם מארוסה, ה"מ לירוש' וליעמא לה דכתיב בזה שארו דצעי שאר צער וארוסה מיקרבה קירוב צער דידיה טפי מיבמה שאינו רגיל אללו כלל, אבל לענין הפרת נדרים למ"ד יש זיקה אלים קנין יבם מקנין ארוסה, עכ"ל. הרי מבואר בדברי השיעמ"ק דלמ"ד יש זיקה לנדרים הנוגעים לדין קנין יש לה קנין כנשואה, ולנדרים התלויים בשם שאר אינה אפי' כארוסה, נומיכו בשיעמ"ק שם אין מבואר אי כוונתו לדין זיקה בעלמא או לדין זיקה כנוסה מדארי יעו"ט], והן הן הדברים שביארנו דזיקה הוי קנין אבל לא אישות, ומעתה נראה דה"ה גמי לענין איסור קרובות חה תלוי גמי בשם אישות אין זה נוהג ביבמה דאין בזה אישות, והנה בקרובות גמי כתיב שאר, ואולם אין שאר זה כשאר דירוש' ויעמא לה, דהא לאיסור קרובות די באירוסין ולירוש' צעי נשואין, ואולם יסוד הדברים שזכ בשניהם דתרווייהו תלויים בשם אישות, וירוש' צעי אישות דנשואין ולאיסור קרובות סגי באישות דאירוסין, והנה דין יש זיקה הוי להחשיבה כנשואה דהא מהני גם להפרת נדרים שיכול להפר לבדו בלא האז ואף דצעי לזה נשואה דוקא, וביאר בזה השיעמ"ק דהיינו דוקא להחשיבה לקנייני נשואה ולא לשאירות שהיא אישות דנשואה, ומח נלמוד גם דה"ה דאין לה אף שם אישות דארוסה לענין איסור קרובות, דכיון דזיקה נאמר רק לענין קנין ולא לענין אישות אין לה כלל אישות וגרעה אפי' מארוסה.

וביסוד זה אפשר ליישב גמי הערה עלומה בדברי הגמי לקי דל"ה ע"ז דארי שם דצ"ש ס"ל דזיקה נשואה עושה ספק נשואה, דאי ס"ד ודאי נשואה עושה אמאי אמרי' צ"ש דמתח' יחלקו יורשי הבעל עם יורשי האב והתנן נפלו לה נכסים משנישאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מויליז מיד הלקוחות ע"כ. ודברי הגמי שם אינם מובנים דהא איכא כמה משניות מפורשות שהבעל יורש את אשתו, ואמאי לא מיייתי מניייהו הגמי כי אם ממתני' דנפלו לה נכסים משנישאת, וכבר עמדו בזה התוס' שם בד"ה דאי ס"ד, ויעו"ט מה שתי' בזה. ולדברינו ל"ל בזה דנידון הגמי שם אי לב"ש זיקה עושה ודאי נשואה או ספק נשואה הוי רק לענין

לת"ק. וגבי נדרים נמי דוקא הוא ואי משכח בה רבי שמעון טעמא לימא ואי נמי ליכא למדרש ביה טעמא דקרא (אלא) [לא] מעיקרא דרשא דאותה בהכין וכל שכן דאנן [לא] קיימא לן בעלמא כרבי שמעון דדריש טעמיה דקרא וסוגיין בעלמא בכי האי גונא דאותה דוקא הוא כדאמרינן נמי בפרק טרף בקלפי הילכך לענין נדרים אין הבעל מפר לשתי נשוי כאחת. [ואשכחן לחד מרבותא דפסק שהבעל מפר נדרי שתי נשוי כאחת] ואנן כתבינן מאי דסבירא לן. הרנב"ז ז"ל.

דף ע"ג ע"ב: מתניתין: וחכמים אומרים אין הבעל מפר עד שתכנס לרשותו ואפילו בנדרים שנדרה לאחר שנתחייב במזונותיה וכל שכן בנדרים שנדרה קודם דאין הבעל מפר בקודמין. הרי"ף ז"ל.

גמרא: רבי אליעזר אומר במשנה הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר דכיון דנתחייב חשיב ליה ככנוסה ומשנה ראשונה ששינוי בכתובות באף על פי אמרו דבר אחד. שמאותה משנה למדנו שמשנתחייב במזונותיה הרי היא ככנוסה דתנן היבם אינו מאכיל בתרומה מדרבנן כדתניא בתוספתא דכתובות רבותינו אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבם עד שתיבעל אלמא רבותינו גזרו.

ובכתובות באף על פי ובאלמנה לכהן גדול ביבמות מסמיך ליה אקרא קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא ואסמכתא הוא מדרבנן הא מדאורייתא ארוס מאכילה. והא דאמרינן בהבא על יבמתו כי פליגי מן האירוסין וכו' עד כי רבי רחמנא לאוקמי במקום בעל לאלומי מבעל לא דמשמע אפילו בביאת שוגג לא רבי רחמנא דתיכול וכל שכן בזיקה בלא ביאה. ומשני דמדאורייתא לא אכלה התם הכי פירושו כי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד לאוקמי במקום בעל דכי היכי דבעל באירוסין מיפר נדרי ארוסתו עם אביה הכי נמי מפר יבם לאלומי מבעל לא דכל מילי דלא מחשבה ככנוסה מדאורייתא לבעל כגון לא יורשה ולא מטמא לה והכי נמי יבם. וכי היכי דבשל תורה לא אלים כח יבם במילי דרבנן כגון תרומה דאסירא לארוסה מדרבנן ביבם נמי אסורה מדרבנן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון. אבל לענין תרומה לא קאמר דרבי רחמנא דהא בארוסה קיימא לן בכתובות ובאלמנה לכהן גדול דאכלה מדאורייתא אלא משום דעולא גזרו עלה והיכי (כי) נימא לאלומי מבעל לא רבי רחמנא לענין תרומה ותרומה לא אסירה בבעל אלא מדרבנן אלא הכי הוא כדפירשנו. שיטה.

ואיכא למידק מאי קא מרמי הגעת זמן דמשנה ראשונה להגעת זמן דרבי אליעזר דלמשנה ראשונה מדאורייתא אית לה למיכל אבל כאן מדאורייתא אינו מפר עד שתכנס לרשותו וכדכתיב אם בית אישה נדרה. וי"ל דהיינו דרחינן עד כאן לא אשמועינן משנה ראשונה. והכי פירושו עד כאן לא אשמועינן משנה ראשונה אלא למיכל בתרומה ואפילו בתרומה דאורייתא משום דאין בתרומה אלא חשש דרבנן או משום סמפון או משום חשש דעולא הילכך בהגעת זמן וקומה אדינא. אבל בנדרים דאורייתא לא כלומר דמדאורייתא לא יפר. וכן מצאתי שפירשו זה בתוספות ויפה פירשו.

ועד כאן לא שמעת ליה לרבי אליעזר אלא בנדרים כדרב פנחס משמיה דרבא וכו'. תמיהא לי דהא קיימא לן בהפרת נדרים כרבנן חדא דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דסתם ואחר כך מחלוקת הוא במתניתין סתם הבעל מפר בבגד ומחלוקת בוגרת ששהתה ואין הלכה כסתם. ואלו הא דרב פנחס הילכתא היא דרבא שהוא אמורא והוא בתראה אמרה ולא אשכחן אמורא דפליג עליה ובכוליה תלמודא משמע דהכין הלכתא וכדמשמע נמי בפרק יוצא דופן בשמעתא דמופלא סמוך לאיש בפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש וכיון שכן הואיל והא דרבי אליעזר בההיא שייכא הוה לן למימר דהילכתא כרבי אליעזר.

וי"ל דכולהו ודאי אית להו הא דרב פנחס אלא הא דרב פנחס לאו בכל ניוזנת איתמרא דהא ודאי יתומה שסמכה אצל בעל הבית ואפילו נזונת משלו ואי נמי בוגרת הניזונית על ידי אב ומשלו אין האב ולא בעל הבית מפירין נדריה ואפילו לרבי אליעזר. ולא עוד אלא אפילו יבמה דקנויה לו מדאורייתא אינו מפר ואפילו לרבי אליעזר ואפילו כשעמד בדין וברח ונתחייב במזונותיה אלא כשעשה מאמר כדאיתא בסמוך אלא דרבי אליעזר סבר דכיון שהיא קנויה לו או באירוסין או במאמר והגיע ומנה אף היא נותנת דעתה ותולה בו נדרה. והכי נמי טעמא דקרא דאמר דארוסה אביה ובעלה מפירין נדריה מפני שנותנת דעתה על שניהם ובשלא נתארוסה אינה נותנת דעתה אלא על האב. ורבנן סברי דלעולם אינה נותנת דעתה על בעל ממש שהיא כנוסה לו בין שהיא נשואה של תורה או אפילו של דבריהם כיתומה קטנה שנשאת לגדול דנישואיה אינן אלא מדבריהם ואפילו הכי תולה בו נדרה וכדתניא קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואפילו למאן דאמר מופלא סמוך לאיש דאורייתא ואוקי לה התם בפרק יוצא דופן כטעמא דרב פנחס. כן נראה לי.

ירושלמי מיסבר סבור רבי אליעזר במזונות הדבר תלוי קדש אשה על מנת לזון הבעל מפר להנשא אשה על מנת שלא לזון האב מפר לה דברי חכמים רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן לעולם אין הבעל מפר עד שתכנס לרשותו. הרשב"א ז"ל.

ותימה אמאי לא מייתי רישא דקתני בהדיא הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה. ויש לומר דמסיפא שמעינן בעל ויבם ורבי אליעזר נמי בבעל ויבם איירי דקתני סיפא שומרת יבם רבי אליעזר אומר יפר אייתי לסיפא. שיטה.

דף ע"ד ע"א: בשלמא רבי עקיבא קסבר אין זיקה אין מועלת זיקה לעשותה אפילו כארוסה הילכך לא יפר אפילו בשותפות לא לאחד ולא לשנים. ורבי יהושע סבר יש זיקה מועלת אפילו לעשותה כנשואה ובאחד יפר אפילו לבדו. ואף על גב דאמרינן דאפילו לבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור גריע קנין יבמה מארוסה הני מילי ליורשה וליטמא לה דכתיב בהו שארו דבעי שאר בשר וארוסה מיקרבה קירוב בשר דידה טפי מיבמה שאינו רגיל אצלו כלל אבל לענין הפרת נדרים למאן דאמר יש זיקה אלים קנין יבם מקנין ארוסה. אין ברירה כשהן שני יבמין לאיזה מהן זקוקה הילכך לא יפרו לא זה ולא זה (דבחד בעל אין ברירה איזהו) [אמר המגיה אולי צריך לומר: דבכל חד וחד אין ברירה שזהו] בעלה ואפילו למאן דאמר יש ברירה לא אמר אלא במקום שנתברר הדבר לבסוף שכך הוה כמו שאם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב דאמרינן למחר כשיתברר הדבר חזינן כאלו נתברר הדבר מתחלה והוה עירוב וכתנן שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה לבסוף כשיתרום חזינן כאלו הוברר הדבר מתחלה שזו היתה תרומה וכי אכל שפיר אכל אבל הכא יפר תנן איזה שירצה ושמא אותו שיפר לא ישאנה וכי היפר לאו שפיר היפר.

ולרבי אליעזר דאמר וכו'. והכא לא מצי למדחי כדדחי ביבמות כי אמר רבי אליעזר אינו קונה דלא סגי ליה בגט אלא דחליצה נמי בעי ולא נפקא בגיטא גרידא אבל לענין שלא יפר פירוש בשותפות מי אמרי. תריץ דהתם אמיר בשותפות דתריצין לעיל מינה קאמר דמודה רבי אליעזר דמאמר קונה למיפר בשותפות אבל הכא יפר בלא שותפות בעיא למימר ולרבי אליעזר לא קני מאמר להפר שלא בשותפות. משום הכי הכא מיבעיא לי לתרוצי הכא במאי עסקינן כגון שעמדה היבמה עם בעל המאמר בדין אחר שעשה

והנה נגדרים דע"ד כתב הר"ן בהא דקאמר
 הגמ' בשלמא ר"ע סבר אין זיקה, ור"י
 סבר יש זיקה, וז"ל וכו' היכא אמר דר"י
 סבר יש זיקה וזיקה ככנוסה דמיא הא לא
 אשכחן דאמר הכי אלא ר' אושעיא אליבי'
 דר"ש ואיתומב החס ברפ"ב דיצמות, איכא
 למימר דלאו מגופי' דמילתא איתומב אלא
 למאי דמפרש לה אליבי' דר"ש, מיהו אנן
 מצינן למימר דס"ל לר"י ההוא טעמא, א"נ
 כי אמרינן ר"י סבר יש זיקה לאו למימרא
 דליהוי ככנוסה אלא דהוי בארוסה ומיפר
 בשותפות וכו' עכ"ל, ונריך ציבור דבריו ובי
 ר' אושעיא דאמר אליבי' דר"ש זיקה ככנוסה
 ומשום כך אף צנולד ואח"כ יצם מחיר, נריכין
 דוקא שיהא זיקה ככנוסה דנשואין, ואף אם
 הוא רק באירוסין סגי דיהא נקרא צא ומנאה
 צהיתר, וא"כ כשאיתומב ר"א, איתומב אף
 שבארוסה אינה ור"ע תירין הר"ן ז"ל.

ונראה ציבור דברי הר"ן דהנה מצינו דדין
 קדושין שני גדרים, האחד דין
 מתקדשת שנתפס צה הקדושין ונחשבת
 למתקדשת אליו, ועוד דין אישות ואיירות
 לענין איסור קרובותיה, וכמו שציאר בס'
 חדושי רבנו חיים הלוי בפ"ו מהל' אישות
 ה"ט"ז צהא שפוסק הרמב"ם במקדש עובר
 שהיא מקודשת, והקשו הנמוקי' בפ"ק
 דיצמות והמ"מ בפ"ב מהל' אישות דא"כ
 מצינו חמותו ממאנת, לפי שיטת הרמב"ם
 שם דצנים הרי הם כסימנים משעת לידה,
 וע"ז כתב בספר הנ"ל, דהרמב"ם סובר
 דהעובר רק דין מתקדשת יש לה והקדושין
 נגמרין מעתה, אבל מ"מ אינה עדיין אשה
 ואין צה דיני אישות, ולענין שיאסר בקרובותיה
 כ"ז שאין צה עדיין אישות, אינו נאסר דעיקר
 דין עריות באישות תלי' ולהכי לא מצינו חמותו
 ממאנת ע"ש, וזהו הציבור דדין זיקה דודאי

היא כמו אחות אשתו מדרבנן, ושייך לומר
 כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ויש
 צה הדין דנאסרה עליו שעה אחת נאסרה
 עולמית, וכן מוכח מהא דאחות זקוקה
 שנריכות שתייהן חליצה ואי איסורא דאורייתא
 הוא מדוע נריכות חליצה מכל הני מוכח
 שפלוגתא דרב ושמואל אי יש זיקה או אין
 זיקה הוא רק מדרבנן, ונריך ציבור מה דפירש
 רש"י צדי"ז על מה דאמר שם הגמ' ולימא
 הלכה כדברי האומר אין זיקה אפילו צה,
 דהוא ר"ע דאומר נגדרים דע"ד שומרת יצם
 אין יצם מיפר נדרי' לא לאחד ולא לשנים,
 ולכאורה אין זה ענין לשם דשם הוא לענין
 הפרת נדרי' דצעינן אישות של תורה, ואין
 הכרח שר"ע סובר אין זיקה אפילו מדרבנן
 שיהא מותר צאמה, וברפ"ד אחין קאמר הגמ'
 ש"מ יש זיקה, וכתב רש"י וצמס' נדרים פליגי
 צה איכא למ"ד אין זיקה, והא שם לענין דיני
 תורה פליגי, ועוד יש דין זיקה לר' אושעיא
 אליבי' דר"ש דאמר חלוק הי' ר"ש אף צנולד
 ואח"כ יצם משום דזיקה ככנוסה דמיא, ושם
 צדי"ט מצואר מטעם זה דזיקה ככנוסה שתי
 אחיות יצמות פטורה השניה אף מחליצה
 משום אחות אשה הרי שדין תורה הוא, ונריך
 ציבור אלו שלשה גדרי זיקה, היינו פלוגתא
 דר"ע ור"י צהפרת נדרי' וגם פלוגתא דרב
 ושמואל אי יש זיקה או אין זיקה מדרבנן,
 ודין דר"א אליבי' דר"ש דזיקה ככנוסה, ולענין
 אכילת תרומה אם נפלה לפני כהן, שיטת
 התוס' דיצמות דס"ז וכתובות דנ"ח דאוכלת
 צתרומה, אלמא שקנין היצם הוא קנין גמור
 אף מדאורייתא, ולא מצינו שתלי' זאת צדין
 יש זיקה, גם הא דסובר רב המנונא שומרת
 יצם שזינתה אסורה ליצמה, ואין הל' כמותו
 כמפורש צקוטה די"ח ולכאורה תלי' זאת צדין
 אי יש זיקה או אין זיקה ונריך ציבור כל זה.

כספו וע"כ סגי בקנין הזיקה, ולענין איסור על היבס כשזינתה לה' ללא קיי"ל כרצ המנוח ג"כ הטעם דלזה בעינן דין אישות ואף שקנוי' לו, אם אין עלי' דין אשה אינה נאסרת בזנות, והו' ביאור דברי רש"י שכתב ולימא הל' בדברי האומר אין זיקה, דהו' ר"ע, דקוצר דכל מה שאסרו חכמים משום זיקה בקרובותי', הו' רק אם נימא דקנוי' ל' דבר תורה ומתקדשת היא לו נקראת, זיקה זו עשו חכמים לאישות מדרבנן ליאסר בקרובות, אבל לר"ע דקוצר אין זיקה ואף אינה קנוי' לו ואינה מתקדשת אליו, גם איסור בקרובותי' לא שייך מדרבנן, ועדיין פירש"י ז"ע דלהמסקנא בנדריים שם שהטעם משום דאינה כארוסה לחייב עלי' סקילה, אין ראי' שר"ע קוצר אין זיקה ועיין בהרמב"ן שם שעמד בזה.*

והנה הרמב"ן ז"ל כחצ בפירוש הגמ' מסתברא חייבי לאוין חפסי זהו קדושין חייבי כריתות לא חפסי זהו קדושין, ח"ל כיון דחייבי לאוין חפסי זהו קדושין זיקה בכדי לא פקעי, וחייבי כריתות לא חפסי זהו קדושין ופקע זיקה מינייהו עכ"ל, וכן כתב ד"ט על מה שהקשה לר"ע יבא עשה ודחה ל"ת, ומדוע לר"ע חייבי לאוין לאו בני חליצה ויבוס, וכחצ ח"ל ויש לומר דלר"ע גלי רחמנא בעריות וה"ה לחייבי לאוין דכל דלא חפסי זהו קדושין מפקעי זיקה עכ"ל, וביאור דבריו נראה דדין יבמה הו' דין קנין ומתקדשת, ולכך היא נריכה חליצה להפקיע ממנה הקנין והפקעה זאת מנזות עשה היא, וע"כ במקום שלא חפסי קדושין כמו חייבי כריתות אי אפשר שיהא נתפס זהו זיקה, ומשום כך חייבי כריתות פטורות אף מן החליצה, וכן אליבני

לענין שתקרא אשה, אין יבמה נקראת אשה דבר תורה, ואין איסור בקרובותיה מדאורייתא, רק מדרבנן נחלקו רב ושמואל אי יש זיקה ואיסור בקרובותי', וזלמ ר' אושעי' אליבני דר"ש קוצר יש זיקה חזקה ככנוסה דבר תורה אף ליאסר בקרובותיה, שקוצר דאישות יש לו בה, אבל מה שנחלקו ר"ע ור"י לענין הפרת נדרי' בזה הם חולקים, דאפשר שאף דאישות אין לו בהיבמה, אבל דין מתקדשת אית ל' בה שקנוי' היא לו, ובודאי אינו יכול להפר נדרי' בלא האב דלא עדיף היבס מארום ומיפר בשותפות, וע"כ קוצר ר"י יש זיקה ומיפר נדרי' משום שקנוי' היא לו אף שאישות אין לו בה ליאסר בקרובותי' ור"ע קוצר אין זיקה דאף דין מתקדשת אין לו בה, ורק מנזות יבוס וחליצה עלי', אבל אין זאת שום קנין, והו' ביאור דברי הר"ן שאיתותב ר' אושעיא רק לענין שלא תהי' כנשואה אלא היא כארוסה, והיינו שלא תחשב לאשה שנימא דאישות יש לו בה, אלא היא רק כארוסה, היינו שקנין יש לו בה ומתקדשת היא חשובה לו, אבל לענין עריות שמתאסר בקרובותיו והו' יאסר בקרובותי' בזה כולהו מדו שאין זה אישות, ומעתה לענין אכילת תרומה שיטת ר"ת דאוכלת היבמה בתרומה שגם לענין אכילת תרומה סגי בקנין אחד ולא בעינן לזה דין אישות דקנין כספו כתיב ומשום כך היבס מאכילה בתרומה, ואף שהל' דאין היבס מיפר נדרי', והו' מהטעם דמסיק שם הגמ' בנדריים משום דאינה כארוסה לחייב עלי' סקילה, וא"כ אפשר שכולהו סברי דיש זיקה לענין שתחשב כקנוי' אליו, אלא שלענין הפרת נדרי' בעינן דין אישות, ומשום כך אין מיפר נדרי' ע"י זיקה, אבל לענין אכילת תרומה סגי בקנין

* וכן העירו בחוס' כ"ט ז' שם.

המעשה הוא דין עשית המעשה מה שגומר צדיצורו, וזהו דהוי בכלל גוף התנאי, 40 משא"כ אם יצויר שתהא התנאה המעשה שלא יהא זה דין מעשה אין זה בכלל דין התנאה המעשה של תנאים, וע"כ הוא דס"ל להרמב"ם דכל שנעשה המעשה צפועל שוב אין זה חשוב תנאי קודם למעשה, כיון שכבר נגמר עשית המעשה א"כ ממילא דהתנאה שאח"כ חשובה כהתנאה שאין זה דין מעשה, ואין כאן תנאי קודם לעשית המעשה, ומיושב דעת הרמב"ם דזהו דילף מתנאי דצ"ג וצ"ר על מעשה צפועל שיהא התנאי קודמו, וגם הא דלרין תנאי קודם למעשה היכא שנכתב התנאי בהגט, משום דחלות המעשה שע"י גמר דעתו זהו ג"כ מעטס מעשה התנאי, וע"כ שייך דין נורת התנאי גם בכתוב בהגט ענמו, ושייך גם למילפיה מתנאי צ"ג וצ"ר כיון דהוא מעטס מעשה התנאי, וכש"נ.

וא"כ הרי הא דמקודשת הוא רק לראצ"י דקובר דאדם מקנה דבר שלצ"ל, אבל לדין דקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלצ"ל וגם נשחת אם קרא שם ואמר שיהא תרומה לכשיצאו שליט ויתלשו לא אמר כלום, וכמו שפסק בן הרמב"ם צפ"ה מה' תרומות ה"ט, א"כ ממילא גם צהוכר עוצרה אינה מקודשת, וזהו דעת הראצ"ד. ולדעת הרמב"ם ז"ל דהא דמיייתי הגמ' מהך דינא דהוכר עוצרה להך דתורס על השחת, היינו משום דללא הוכר עוצרה לא הוי גם דומיא דשחת, אבל אה"נ דצהוכר עוצרה לא חשוב כלל לא צא לעולם, ומעשיו קיימין גם לדין דקיי"ל אין אדם מקנה דבר שלצ"ל, 41 [ועיין בתוס' שם ד"ה ואמר ולדעת הרמב"ם מתיצבא קושיטס שם].

סו"ח בדיעת
הרמב"ם
האם
מקודשת
לא לתור
או דע
לכשתולד

והנה צנ"י פ"ק דיצמות וצמ"מ פ"צ דאישות הקסו על הרמב"ם מהא דאיתא ביצמות דף י"צ דלהכי לא מצינו חמותו ממאנת משום דגנים הרי הם כסימנים, ודעת הרמב"ם שם צפ"צ מהל' אישות דהיינו לידת הגנים אבל כל זמן עיצורה קודם שילדה עדיין היא קטנה, וא"כ לפי מה דפסק הכא דצהוכר עוצרה הרי היא מקודשת הא מצינו חמותו ממאנת צהוכר עוצרה דהצת מקודשת והאם עדיין קטנה וצת מיאון היא, ונשאר צקושיא. אכן צר"ן פ' האומר מצואר דהא דפסק הרמב"ם דצהוכר עוצרה מקודשת היינו צאומר שיחולו הקידושין לאחר שתלד, אבל בעודה עובר אין קידושין תופסין צה, ולפי"ז הרי לא מצינו חמותו ממאנת כיון דהקידושין חלין לאחר שתלד דאז היא גדולה ולא צת מיאון היא. 42 ולדעת הג"י והמ"מ הרי מצואר דס"ל דצהוכר עוצרה הקידושין תופסין מיד, וטעמם נראה דאי לאו הכי הא הוי דבר שלצ"ל, דאפילו אם נימא דצהוכר עוצרה חשוב צא לעולם, אבל מ"מ כיון שאין קידושין תופסין צעובר ממילא זה שמקדשה לאחר שתלד הוי בכלל דבר שלצ"ל, וא"כ ממ"נ דעת הרמב"ם ז"ע, דכיון דצהיותה עובר אין קידושין תופסין צה, וכדמוכח מהך דלא מצינו חמותו ממאנת, א"כ ממילא דגם צמקדשה לאחר שתלד הוי דבר

פ"ז המ"ז האומר לחצירו אם ילדה אשתך נקצה הרי היא מקודשת לי צזה לא אמר כלום, ואם היתה אשת חצירו מעוצרת והוכר העובר הרי זו מקודשת וכו' עכ"ל. והראצ"ד כתב ע"ז וז"ל, לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוצרה מקודשת אלא לדעת ראצ"י דאמר אדם מקנה דבר שלצ"ל ולית הלכתא כוותיה עכ"ל, ופולגתם הרמב"ם והראצ"ד היא על פי מה דאיתא צקידושין דס"ב, דתניא יתר על כן אמר ראצ"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוצרת פירות ערוגה זו מחוצרת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיצאו שליט ויתלשו והציאו שליט ונתלשו דצרו קיימין, אמר רבה לא אמר ראצ"י אלא נשחת אבל צאגס לא, ר"י אמר אפילו צאגס וכו', כמאן אזלא הא דתנן האומר לחצירו אם ילדה אשתך נקצה מקודשת לי לא אמר כלום, ואמר ר"ח לא שנו אלא שאין אשתו מעוצרת אבל אשתו מעוצרת דצרו קיימין, כמאן אי כרצה כשהוכר עוצרה אי כר"י אע"פ שלא הוכר עוצרה, הרי דמדמה הגמ' הוכר עוצרה לשחת,

ביאורים

40. היינו דהטעם לומר כן שעשיית המעשה באופן מותנה היא חלק מעשיית התנאי ולא דבר נפרד שאינו קשור לעצם התנאי, הוא מכיון שתנאי אינו רק אמירה "אם ירדו גשמים לא תהא מקודשת", אלא עצם העשייה של הקידושין על תנאי היא חלק מהפרשה של תנאי, ד"תנאי" היינו להתנות וגם לעשות על פי התנאי.

41. לכאורה כוונת רבינו דכיון דהקידושין חלים בעובר מיד לא הוי כלל לא בא לעולם, דהא היא ראויה לתפיסת קידושין לאלתר, ולא דמי למחיל חלות תרומה על שחת דתליא בפלוגתא דדבר שלא בא לעולם, דתרומה על שחת לא חלה כלל מיד אלא מחיל אותה עכשיו לכשיתלש,

עצי החיים

קנין, אע"פ שבפועל החפץ עצמו עדיין לא נקנה, וה"נ הכא בהוכר עוברת לדעת הרמב"ם כן הוא הגדר דנגמר המעשה קידושין ביחס לעובר לכשיוול, דכיון שהוכר העובר אפשר לפעול קנין קידושין ביחס אליו, אע"פ שעצם הקידושין עדיין לא חלים, ואם זהו הגדר בדברי הרמב"ם א"כ אחתי קשיא אמאי לא מצינו חמותו ממאנת בקידש עוברת, הא כיון דחל הקנין קידושין ביחס לעובר ממילא אמה אסורה לו. עכ"ד. ודבריו צ"ב, דחלות קידושין שבין המקדש והמתקדשת שלא חל כלל בגוף האשה בוודאי אינו עושה איסור קרובים, דהא האשה לא נתקדשה כלל ולא חלו שום קידושין, וחל רק הקנין המחייב בין הצדדים שכך יהיה הדין כאשר יהיה אפשר לו לחול, וזהו ענין של קנין בעלמא ולא נחשבת לאשתו, וא"כ בוודאי קרובותיה מותרות לו ולא קשיא מהגמ' ביבמות דלא מצינו חמותו ממאנת.

שני חלקים בתפיסת קידושין ונדון תפיסת קידושין בשובר

שלב"ל, וקשה על הרמב"ם דפסק דזהו כר עוברה הרי היא מקודשת. ואשר נראה לומר דעמ' הרמב"ם, דבאמת כל שהוכר עוברה הקידושין תופסין בהעובר ומתקדשת מיד, ואינו צריך לומר לכשתלד, כי אם דהקדושין תופסין ונגמרין מיד, אלא דעובר כיון דלא חשבו אשה ע"כ חלוק דינו, דאע"ג דנתקדשה וקדושה כבר נגמרו מ"מ אין בהעובר דין מתקדשת ואישות, ורק דכיון דהקידושין כבר חלו עליה א"כ כשחולד הרי יש בה האישות שמכנה, וע"כ אין זה שייך לדבר שלב"ל, דלא נאמר דין דבר שלב"ל אלא היכא דמעשה הקידושין צריך להיות לאחר זמן, אבל המתקדשת מיד שפיר הו' דבר שצ' לעולם. ואין לומר דמשום זה גופא דלא הויא אשה ואין זה דין מתקדשת משום זה גופא לא יהיו הקידושין קיימין ולא יהיו תופסין בה הקידושין, דזה לא נאמר אלא היכא דמדינא אין תופסין בה קידושין כמו עריות וגויה ושפחה, ואז לית בה מחמת זה גס דין תפיסת קדושין, משא"כ בעובר דאין חקרין בהתפיסת קידושין ורק דדינה הוא דגס צעמ' שהיא מקודשת מ"מ אינה בכלל אשה, ע"כ שפיר אמרינן דזה אינו מגרע כלל דין תפיסת קידושין שבה, וע"כ תופסין בה קידושין והרי היא מתקדשת, ואימתי שמהא חזי שיהא זה דין אישות, יהא זה האישות קיימת ממילא, כיון דהרי היא מקודשת ועומדת.⁴² ולפי"ז הרי מיושב מה דלא מזינו חמותו ממאנת, ואע"ג דהעובר כבר נתקדש, אבל מ"מ כיון דגוף העובר אין בו דין מתקדשת שוב עוד אין באמה דין ערוה, דמחמת הקידושין בלחודייהו אינה נעשית ערוה, וכל זמן שאינה בכלל אשה שיהא בגופה דין מקודשת ודין אישות עוד אינה עושה עריות, וא"כ הערוה של החמותה הוא רק כשילדה ואז שוב היא גדולה ואינה עוד בת מיאון. ואם נימא דזה דחוק לומר שלא יהא זה דין מתקדשת, והקידושין יהיו נגמרין בה, אבל זאת הרי נודאי נוכל לומר דיש בה דין מתקדשת ומ"מ דין אישות אין בה.⁴³ ומשום דעדיין אינה אשה שיחול עליה דין אישות, ורק כשנוולדה

הוא דיש בה האישות ממילא, ויתפש ג"כ דעת הרמב"ם, דנימא דאף אם יש בה דין מקודשת, מ"מ כל שאין בה דין אישות אינה עושה עריות, דעיקר דין עריות רק באישות תליא, דע"י אישות דילה חל דין ערוה על הקרובות והקרובים, וא"כ אע"ג דהעובר מתקדשת מ"מ עריות אינה עושה רק כשתולד, ולהכי לא מזינו חמותו ממאנת, וכש"נ.

והנה הראב"ד הרי חולק וס"ל דאין קידושין תופסין בעובר משום דהוי דבר שלב"ל, וחולק על הרמב"ם וס"ל דעובר אינו צר מעשה קידושין כלל. אכן נראה דאף לפי דעת הרמב"ם לפמש"כ, הרי מ"מ אם לא היה צ' לכלל אישות, דממילא לא הו' חפשי בה קידושין, דאין קידושין בלא אישות, ואך משום דחשוב צר אישות, הואיל דלכשתלד הרי יהא זה אישות, וזה מועיל דמשו"ה גמרי בה קידושין גס צעודה עובר, וזה לא שייך לומר דיהא חשוב דבר שלב"ל משום זה דהאישות יהא זה לאחר שחולד דוקא, משום דזה יהיה ממילא האישות ע"י הקידושין דהשתא, ואין צריך לחול בה שום דבר חדש ולא שום גמר דבר בהקידושין, כיון דהקידושין כבר נגמרו מהשתא. אכן נראה דכל זה הוא אם נימא דעלם העובר משהוכר עוברה אינו חשוב דבר שלב"ל, וע"כ שפיר מועיל מה דיהא זה דין אישות לאחר שחולד למיחשבה צמ קידושין גס מהשתא, משא"כ אם נאמר דכל שמתקדשת לידה חשיבה דבר שלב"ל, א"כ אינו מועיל כלל מה שהיא צמ אישות לאחר שחולד,⁴⁴ ולפי"ז י"ל דבאמת גס לפי דעת הראב"ד היה צריך להיות הדין דבעובר צריך להיות תופסין הקידושין גס כשהוא עובר, רק דכיון דעובר חשוב דבר שלב"ל א"כ ממילא לא חשוב עמה צר אישות כלל ולהכי ממילא לא חפשי בה גס קידושין, ורק דאם אדם מקנה דבר שלב"ל אז הרי גס אם אינה צמ קידושין כלל ג"כ יכול לקדשה עמה לכשתלד, ולהכי חלי לה הראב"ד דדין אדם מקנה דבר שלב"ל, וכש"נ.

ביאר דעת הראב"ד דלא תופסין בעובר כלל

בגוף ההנדה אשת איש"י"כ י"ט שני חלקים

ביאורים

42. תמצית דברי רבינו היא, שישנם שני חלקים בתפיסת קידושין. א' עצם תפיסת הקנין, ב' מצב האשה שנעשית ל"אשה מקודשת". ובעובר שאינה בכלל אשה תופס רק החלק הראשון ונעשית קנויה לו מבלי להיות אשתו, ולכן לא הו' דבר שלא בא לעולם דעצם הקנין חל. ודבריו צ"ב. ונראה דכוונתו דהנה ישנם שני סוגי דינים בתורה, א' דינים ממוניים, ב' דינים איסוריים. ומבואר בחידושי רבינו על הש"ס סי' רי"ד שיש חילוק יסודי ביניהם, שממון הוא מה שיש לאחרים זכויות עליו ואיסור הוא מה שהחוב מצד עצמותו. והיינו, דדינים ממוניים אינם שינוי מעמד החפץ בעיני התורה, שלא נקבע שחפץ פלוני השתנה כאשר ראובן זכה בו, אלא הוא רק זכויות לראובן, משא"כ דין איסורי הוא שינוי וקביעת מעמד החפץ עצמו בעיני התורה, שנקבע דינו ומהותו לחפץ אחר שמחייב דינים מסויימים. ומעתה בדין קידושין עצם חלות קידושין הוא דין קניני, והיינו שזו זכיה של הבעל באשה (וכמובן שאין זה אותו גדר של בעלות ממונית, אבל יסוד דינו הוא אותו פרשה של ממונות שהיא סוג דינים שנאמרו בין האנשים שיהיו להם זכויות זה על זה), אבל מכח זה שאשה נתקדשה ונעשית שייכת לפלוני נקבע בה מציאות של אשת איש, שאשה הקנויה לבעל היא חפצא של אשת איש שזו מציאות עומדת בפני עצמה באשה, וזה מפרשת איסורים שהם דינים העומדים בפני עצמם. ולפי"ז בעובר שלא שייך בו שינוי מעמד בעיני התורה וקביעה שהוא בגדר "אשת איש", דלא שייך אישות בעובר, אינה נהיית בעצמותה אשת איש, דאין שינוי במעמדה בעיני התורה. אבל קניו קידושיו שזה עניו של זכויות ומינינים

43. שיש לבעל עליה כן יכול לחול, שזה לא שינוי מעמד גופה בעיני התורה אלא רק נתינת קנין לבעל. וממילא הו' בא לעולם, כיון דעצם הקנין חל ותפס ונקבע דינה להיות אשתו, ומה שבפועל לא נשתנה דין העובר מחמת זה, אינו מחסיר בעצם חלות הקנין.

44. היינו דגם אי נימא שאי אפשר לחלק בין תפיסת הקנין קידושין לחלות בגוף האשה שנעשית חפצא של "אשה מקודשת", ולפי"ז כיון דשמעין דבעובר תופס קידושין ע"כ דאינו רק חלות קנין לבעל אלא גס העובר עצמה נעשית בעצמותה מקודשת, מ"מ עדיין יש חילוק בגוף החלות קידושין בין עובר לאשה דעלמא, דבקידושין יש ב' חלקים, א' מה שהיא קנויה לבעל והיא חפצא של "אשת איש", והיינו אשה השייכת לאיש, ב' מה שהיא במציאות אשתו, שזה מצב בגוף האשה שהיא קרובה אל בעלה מחמת האישות שביניהם. וכמו שבין קרוב לאביו הוא מציאות בעצם הבן, שהוא קרובו של אביו, כך מה שאשה קנויה לבעלה מחדש בה מציאות של קרובה של אשה לבעלה. וא"כ י"ל דהא דעובר מתקדשת זה שייך רק לענין תפיסת הקידושין בה, שהיא חפצא של אשה קנויה לבעל עם כל הנפק"מ שבוה, אבל מ"מ אין היא מוגדרת כאשתו, שזו מציאות נוספת שאשה הנקנית לבעל נחשבת שארו מכח מצב האישות שביניהם, ועריות תלוי באישות. ואמנם יתכן דאשת איש כבר נעשית, שאיסור א"א תלוי בקנין והקנין חל, אבל איסור קרובות לא חל עדיין דאינה אשתו מבחינת אישות.

44. שהרי זה מצב חדש שיתחדש אה"כ, ובמה שמקדש היום ל"ש שיהיה אישות.

ג

והנה ציבור הכ דינא דיש זיקה כתב רש"י גד"ה אצל וכן גד"ה יש זיקה למשום הזיקה חשיבא ככנוסה, ולכאורה דבר תימה הוא דהא למסקנא אמרינן לקמן י"ט ע"א דאפילו לר"ש ליכא דין זיקה ככנוסה וכ"ש לדין, ועוד ז"צ דמאי אחי לאשמועינן בזה דמפרש דזיקה הוא "ככנוסה".

ונראה לומר, דעיקר הנידון בסוג' אי יש זיקה או אין זיקה היינו אם יש תורת אישות להאי זיקה, אמנם הא מיהת דלכו"ע איכא רשות ליבס על היבמה מה"ת, וכמו שמלאנו לשיטת ר"ת בתוס' כתובות דף נ"ח ד"ה ואפילו דשומרת יבס אוכלת בתרומה מחמת היבס, והיינו דחשיבא היבמה ברשות היבס ככל אשה דעלמא והוי בכלל קנין כספו, ואפילו רש"י דפליג התם היינו מחמת דרשא דקנין כספו ולא קנין אחיו ע"ש, וחזינן מזה דחשיבא היבמה ברשות היבס ולכן יתכן לומר דאוכלת תרומה מדאורייתא. וכן מוכח מהא דפליגי תנאי בשומרת יבס לענין הפרת נדרים, ודעת ר"ע שאין היבס מיפר מפרש רש"י כאן דהוא משום דלא קרינן צי' אישה יפרנו, ולכאורה ז"צ למה נריך כלל לפרושי טעמא דר"ע, הא פשיטא כיון דסבר אין זיקה מהיכי תיתי למימר שהיבס יכול להפר נדרי', אדרבה צעינן לפרושי טעמא דאידיך תנאי דסברי דמצי להפר, וע"כ נראה דעת רש"י דלכו"ע היבמה קיימא ברשות היבס דבר תורה, ולכאורה בזה לצד סגי להפרת נדרים וכמו דחזינן דרשות אב מהני להפרת נדרים, ולזה הוצרך רש"י להאי טעמא דלא קרינן צי' אישה יפרנו, וציבור הדבר דלענין הפרת צעל צעינן דוקא רשות של אישות כדכתיב "אישה יקימנו ואישה יפרנו", ובהא קא מפליגי דלמ"ד אין זיקה לא חשיבא הכ רשות כאישות דידי', אצל למ"ד יש זיקה הרשות דאית לי ליבס חשיב כאישות מדאורייתא ולכן יכול להפר נדריה. וכעין זה מלאנו בגיטין דף פ"ה, חוץ מהפרת נדריך מהו בנשואין הא לא שייך או דילמא אישה יקימנו ואישה יפרנו כתיב, והיינו דיתכן דאם גירש חוץ מהפרת נדרי' הוי שיעור בגט ואינה מגורשת, והנה הא פשוט דשיעור בגט תלוי אי הוי שיעור באישות, וע"כ ז"ל דדין הפרת נדרים תלוי אישות, וא"כ מזה דאמרינן דלמ"ד יש זיקה מצי להפר נדרי' ע"כ דאם יש זיקה הוי כאישות.

והנה הראשונים נדריס שם הקשו דאי נימא דלמ"ד יש זיקה יכול היבס להפר לצדו והוי כמו נשואה א"כ נמצא דזיקה ככנוסה, והרי מסקינן דלכו"ע זיקה לאו ככנוסה דמיא, אמנם לשיטת רש"י נראה לומר דעלם רשות היבס ודאי הוי ככנוסה דהרי לא מיחסררא מסירה לחופה, והא דלא סגי צריך רשותא להפר נדרי' היינו משום דלא קרינן צי' "אישה", אצל למ"ד יש זיקה וקרינן צי' "אישה" יכול היבס להפר נדרי' בלא שותפות דאז משום דהיבמה קיימא ברשותו, ולא איכפת לן דלענין דיני יבוס לא הוי ככנוסה. ולפי"ז י"ל דמש"כ רש"י בסוגיין דזיקה הוי ככנוסה היינו דרשות היבס הוי ככנוסה וחסובה כאישות כיון דלא מיחסררא מסירה לחופה, אמנם אין כוונתו דהאישות דזיקה הוי ככנוסה דלענין זה מסקינן דזיקה לאו ככנוסה דמיא.⁴

אולם נהי דאמרינן דלמ"ד יש זיקה חשיבא הכ רשות היבס כאישות אפילו מה"ת מ"מ אין זה כאישות דעלמא, דכל אשה דעלמא הוי אישות שלו, אצל היבמה היא בעלם אשת המת ואישות דזיקה שיש ליבס ביבמה הוי אישות מיוחדת דאית לי' להיבס באשת אחיו המת, ובאמת מקרא מלא דיבר הכתוב "לא תהיה אשת המת החולה", ולכן זיקה ליכא איסור קרובות מה"ת, דאיסור קרובות דאורייתא הוא רק באישות שלו ממש ולא באישות שיש לו באשת אחיו המת, ורק מדרבנן הוא דגזרו איסור קרובות גם על אישות דזיקה. אמנם כ"ו הוא לענין איסור קרובות, אצל לענין הפרת נדרים כיון דאית לי' אישות באשת המת וקרינן צי' "אישה" ממילא מצי להפר מחמת אישות זו, וכן זה ששומרת יבס שקידש היבס את אחותה נריכה חלינה שפיר יש לומר דהוי מדאורייתא, כיון דעלם הדין אישות דזיקה הוי מה"ת כנ"ל. ואף דהאיסור קרובות הוא מדרבנן מ"מ גם זה תלוי בעיקר דין זיקה מדאורייתא, דכיון דאיכא אישות מן התורה נהי דמדאורייתא לא סגי צהאי אישות לאסור הקרובות מ"מ גזרו רבנן שיחשב כאישות שלו לענין איסור קרובות, אצל למ"ד אין זיקה והיינו דרשות היבס דאית לי' מן התורה לא חשיב כאישות א"כ אף מדרבנן לא גזרו שיחשב לאישות, ובלא דין אישות לא שייך איסור קרובות אף מדרבנן.

4. רבינו זצ"ל לא סיים דבריו לבאר למה הוצרך רש"י להך לישנא דזיקה ככנוסה, ושמעתי ממורי זצ"ל דהוא משום דרש"י מירר לענין איסור קרובות ולזה בעינן דוקא אישות של עצמו, אבל זה דאישות המת קיימא ברשותו אינו אוסר את הקרובות, וכיון דקרי"ל דזיקה לאו ככנוסה אי"כ הך אישות דזיקה מדאורייתא לא הוי כי אם אישות באשת אחיו ולא אישות של עצמו כמו שפי' רבינו לקמן, ומדרבנן החשיבו את הזיקה לאישות שלו, והוה כונת רש"י דהוי "ככנוסה" דהיינו כאישות שלו לאסור הקרובות.

כיון דעכ"פ מאמר קונה מדרבנן צריך להיות דהאב אינו יכול להפר לבדו. ובע"כ דצ"ל דקדושי מאמר גריעי דאף מדרבנן לא הוה קדושין גמורים, ונפ"מ דאם אח"כ חרש יקדשה יתפסו הקידושין, ועוד צ"ת.

← גמ' בשלמא ר"ע סבר אין זיקה ור"י סבר יש זיקה. יש לבאר בזה הענין מה דמצינו כמה עניני זיקה יש דהוי דאורייתא ויש דהוי רק דרבנן. והנה ביבמות ד"ז ב' איכא פלוגתא אי יש זיקה או אין זיקה, ופלוגתתם היא אי זיקת היבמה אוסרת קרובותיה, דהרי הנושא אשה נאסר בקרובותיה מדאורייתא, ונחלקו אי מה דהיבמה זקוקה לו הוי כאשתו לאסור קרובותיה עליו. ודבר זה פשוט דאף למ"ד דיש זיקה ואסור בקרובותיה אינו אלא מדרבנן, וכדמבואר שם בדף כ"ח ב' עיי"ש. - והכא דנחלקו אי יש זיקה או לא, הוי פלוגתא בדאורייתא, דהרי משום הזיקה יכול להפר, ובע"כ דהזיקה מועיל אף לענין דין דאורייתא, וא"כ לכאורה אף למאן דס"ל הכא דאין זיקה אפשר דמודה דעכ"פ מדרבנן יש זיקה לאסור בקרובותיה.

והנה שם ד"ז ב' אקשי' ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפי' בחד, וכתב רש"י דהיינו ר"ע דהכא דס"ל דאף לאחד אינו מיפר ומשום דאין זיקה. ותמוה מאד היכן חזינן מדברי ר"ע דאפי' מדרבנן אין זיקה לאסור בקרובותיה.

ובאבי עזרי קמא ריש הל' יבום ובחי' ר"ש יבמות סי' י"ד אות ג' ובשיעורי ר"ש שם ושיעורי ר"ד כאן מבארים דיסוד הדין זיקה דסוגיין הוא אף לענין דאורייתא, אלא דדין זיקה מהני רק לדין קנין ולא לדין אישות, דלבעל יש באשה תרי דברים, חדא מה דהיא קנינו ועוד אית ליה בה תורת אישות, ויסוד זה כבר כתב הגר"ח בפ"ז מאישות הט"ו לגבי

קדושי עובר עיי"ש. ודין איסור קרובות אינו תלוי בדין קנין אלא בדין אישות וכן דין ירושה תלוי בדין אישות, משא"כ דין הפרת גדרים תלוי במה שהיא קנינו והוי בעלים על נדריה. ועתה נחלקו בסוגיין אי זיקה הוי כקנין, והפלוגתא היא אף לענין דאורייתא, דאי יש זיקה היינו דהזיקה ליבם הוי כקנין, וממילא דיכול להפר נדריה, ואי אין זיקה היינו דמה דהיא זקוקה ליבם הוי זיקה בעלמא ולא הוי קנין. וס"ל לרש"י ביבמות שם דכל מה דיש לומר דרבנן עשו דין אישות ע"י הזיקה, היינו רק אי יש זיקה בדאורייתא דאיכא דין קנין, דבזה שייך לומר דרבנן הוסיפו בה דיני אישות, אבל אי אין זיקה בדאורייתא, והיינו דלית ליה בה קנין, ליכא למימר דרבנן נתנו דין אישות, ולכן כתב רש"י דלר"ע דלית ליה הכא זיקה לגבי גדרים והיינו דס"ל דזיקה אינה עושה קנין ממילא דודאי דליכא נמי איסור קרובות מדרבנן.

ומביא הגר"ש זצ"ל דכן מבואר בדברי השיטה בסוגיין, דמקשה דהיכי קסבר רבי יהושע דיש זיקה ומועלת אפי' לעשותה כנשואה וכאחד יפר אפי' לבדו, הרי אפי' במאמר לב"ש דאמרי דקונה קנין גמור גריע קנינו מארוסה, ומתריך דה"מ ליורשה וליטמא לה דכתיב בהו שארו דבעי שאר בשר וכו' אבל לענין הפרת גדרים למ"ד יש זיקה אלים קנין יבם מקנין ארוסה, עכ"ד, וכונתו כנ"ל דבגדרים סגי בדין קנין וא"צ אישות, משא"כ ירושה וטומאה תלוי בדין אישות.

ובזה מבואר נמי דעת ר"ת שהובא בר"ן לעיל דע"ג ב' דיבם מאכיל בחרומה, ומשום דס"ל דזיקה עושה קנין ותרומה תלוי בדין קנין כספו, ואף דאיסור בקרובותיה הוי רק דרבנן היינו משום דהאיסור קרובות תלוי בדין אישות משא"כ בתרומה סגי בדין קנין, ואף דקיי"ל לגבי הפרת גדרים דלא מהני זיקה, אולי משום

דבהפרת נדרים נמי בעינן דין אישות, או מטעם דלא הוי קנין אלים כ"כ, ולגבי תרומה סגי אף בקנין כזה. - ויש עוד להאריך בדעת ר"ת ואכ"מ, ועי' מש"כ באור תורה כתובות דנ"ח א'. - ועי' עוד להלן.

גמ' ור"י סבר יש זיקה. כתב הר"ן דעתה סברי' דלר"י מיפר היבם לבדו ומשום דעדיף מארוסה משום דזיקה ככנוסה, ומקשה הר"ן איך אפשר לומר דר"י סובר דזיקה ככנוסה, הרי לא אשכחן דאמר הכי אלא רבי אושעיא אליבא דר"ש והרי איתותב ביבמות דיי"ט, ובתי' ב' מתרץ דאה"נ לר"י אינו מיפר לבדו אלא בשותפות דאב. ונראה מדבריו דכיון שכן אין זה סתירה לגמ' ביבמות, ותמוה דהרי התם דמוכחינן דזיקה אינה ככנוסה היינו דזיקה אינה אוסרת את הקרובות מדאורייתא, וא"כ מה הנפ"מ בין נישואין לאירוסין, דהרי גם באירוסין יש איסור קרובות מדאורייתא, וא"כ אותה הראיה התם דמוכח מהא דזיקה אינה אוסרת קרובות מדאורייתא הרי זה עצמו ג"כ ראייה דלא הוי אפי' כארוסה, ועי' בקרן אורה.

ובאבי עזרי שם ובשיעורי ר"ש יבמות דכ"ט ב' אות קמ"ט מבארים להנ"ל דאין כונת הר"ן דזיקה הוי כאירוסין ולא כנשואין, אלא כונתו דזיקה לא הוי ככנוסה לדין שארות אלא דעכ"פ מועיל לדין קנין, וכיון דהוי רק קנין ולא אישות א"י להפר לבדו אלא בשותפות דאב עיי"ש עוד.

כתב הר"ן דר"י דס"ל לאחד ולא לשנים היינו משום דאין כרירה, ולכן אפי' שניהם אינן יכולין להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפירנו דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה וכ"כ רש"י ז"ל בפ' ד'

אחים. - והנה ברש"י דידן ביבמות דכ"ט ב' כתב טעם אחר דכיון דלא ידעי' להי מינייהו רמיא לכן קלישא זיקתן ואפי' שניהם כאחד אין הפרתן הפרה, ומבואר בדבריו דאין הטעם כהר"ן משום דבעינן ידוע, אלא דכיון דיש תרי יבמים קלישא זיקתן. וכטעם דרש"י כתב גם הרא"ש כאן. - וצ"ל דכונת הר"ן רק להביא דגם רש"י כתב לדין זה דאף תרוייהו יחד א"י להפר, ועוד צ"ת. - ועי' ברשב"א בסוגיין, וביבמות דכ"ט ב' בשם הרמב"ן דכתבו ג"כ כטעמא דהר"ן. ועי' בשלמ"נ מה שביאר. - ולכאורה להר"ן ה"ה אשה שנתקדשה ספק לראובן ספק לשמעון א"א להפר אף כשתרוייהו מפירים דהרי אינו ידוע מי הוא אישה, ועי' במנחת שלמה שכתב לא כן.

גמ' הב"ע כגון שעמד בדין וכו' וכדרכ פנחס וכו'. בפ"י הרא"ש מבואר דאף בלא מאמר מהני מה דנתחייב במזונות כיון דעכ"פ נודרת על דעתו, וכן כתב רש"י ביבמות דכ"ט ב' בסה"ע עיי"ש. אך בחי' הרשב"א כאן בתו"ד מבואר דמיירי אחר שעשה בה מאמר, וכן מבואר ברש"י כאן. ובקרן אורה כתב דטעמם דהרשב"א ורש"י דידן דאי בלא מאמר לא מהני מה דנודרת על דעתו, דהוי כמו אדם אחר דלא מהני ביה מה דנודרת על דעתו, ורק ע"י המאמר הרי זה מועיל מה דנודרת על דעתו.

ובתוס' ביבמות דמ"א ב' כתבו דכשיש שני יבמין אין לחייבו במזונות כ"א כשעשה בה מאמר, דאי לא עשה בה מאמר לא זה ולא זה לא מחייב במזונות לא זה ולא זה אפי' נתרצה אחד מהן לייבם וברח. והרא"ש שם ג"כ סובר כן. והרא"ש הכא דפי' אף בלא מאמר, לכן הוסיף דאחד מן היבמים הלך למדה"י דהוי כמי שאין כאן אלא יבם אחד וברח דחייב במזונות, ועי' בשלמ"נ.